

LIÊN KẾT PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG DU LỊCH SINH THÁI VÙNG TÂY NGUYÊN

ThS NGUYỄN HỮU TUẤN
Học viện Chính trị khu vực III

1. Khái quát tiềm năng về phát triển du lịch sinh thái vùng Tây Nguyên

Tây Nguyên bao gồm 5 tỉnh (Kon Tum, Gia Lai, Đắk Lắk, Đắk Nông, Lâm Đồng) thuộc vùng cao, có diện tích 54.474km² (bằng 16,8% diện tích cả nước), dân số hơn 5,5 triệu người (chiếm hơn 6,1% dân số cả nước), có 47 thành phần dân tộc anh em (trong đó đồng bào dân tộc thiểu số (DTTS) tại chỗ có 1,5 triệu người). Vùng Tây Nguyên không giáp biển nhưng nằm trên cao nguyên Trường Sơn Nam, ở ngã 3 biên giới Việt Nam - Lào - Campuchia thuận lợi giao lưu văn hóa, kinh tế giữa các vùng và giữa các nước trong tiểu vùng sông Mê Công. Tây Nguyên được thiên nhiên ưu đãi với nhiều tài nguyên có giá trị để khai thác phát triển du lịch như: Hồ Yaly, rừng quốc gia Chư Mom Ray, rừng đặc dụng Đắk Uy, khu bảo tồn thiên nhiên Ngọc Linh (tỉnh Kon Tum); biển Hồ, thác Phú Cường, thác Yama Yang Yung, vườn quốc gia Kon Ka Kinh, khu bảo tồn thiên nhiên Kon Chư Răng (tỉnh Gia Lai); thác Gia Long, thác Bảy Nhánh, Ho Lắc, vườn quốc gia Yok Đôn và Chư Yang Sin (tỉnh Đắk Lắk), thác Ba Tầng, Dray Sáp, Gia Long, Trinh Nữ, suối khoáng Đắk Song và khu bảo tồn thiên nhiên Nam Nung, Tà Đùng (tỉnh Đắk Nông); hồ Than Thở, hồ Xuân Hương, hồ Tuyền Lâm, hồ Đa Nhim, Đan Kia - Suối Vàng,

thác Đam B'ri, rừng Mađagui, vườn quốc gia Cát Tiên, khu bảo tồn Bidoup - Núi Bà (tỉnh Lâm Đồng). Đây chính là điều kiện thuận lợi để các tỉnh Tây Nguyên phát triển du lịch sinh thái trong thời gian đến theo hướng bền vững.

Cùng với hệ sinh thái đa dạng thì Tây Nguyên còn là nơi lưu giữ được những đặc điểm cấu trúc văn hóa truyền thống đặc sắc như làng Kon Kơ Tu, làng Kon Du, làng Kon Sôi (tỉnh Kon Tum); làng Đê K'tu (tỉnh Gia Lai); buôn Akô Nhung, buôn Jun (tỉnh Đắk Lắk) và các buôn, bon của người Mnông, người Mạ, người K'ho ở các tỉnh Đắk Nông, Lâm Đồng. Các nghề thủ công cổ truyền nổi tiếng như nghề dệt thổ cẩm, dệt tượng, đan lát mây tre... và nhiều lễ hội văn hóa đặc sắc của các dân tộc: lễ hội đâm trâu, lễ cúng cơm mới, lễ cúng bến nước, hội voi, tục uống rượu cần, lễ hội cà phê... đều có sức hấp dẫn du khách trong và ngoài nước khám phá, trải nghiệm.

Hiện nay, thực hiện *Chiến lược phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2030* trong đó Tây Nguyên được xác định là một trong 07 vùng du lịch “trọng điểm” của cả nước tạo nên những sản phẩm du lịch sinh thái độc đáo, mang đậm bản sắc văn hóa Tây Nguyên. Năm 2023, Tây Nguyên thu hút hơn 12,725 triệu lượt khách (tăng lên 59% so với năm 2022¹), trong đó có trên 447.740 lượt khách quốc tế, doanh thu đạt được 17.835 tỷ đồng và lượng

khách chủ yếu tập trung ở tỉnh Lâm Đồng đạt hơn 8,6 triệu lượt khách, tăng 123% so với năm 2022; trong đó, khách quốc tế đạt 400.000 lượt khách², tăng gấp 2,5 lần so với năm 2022 (năm 2022 đạt 150.000 lượt, tăng 300% so cùng kỳ năm 2021). Có thể nói, tiềm năng phát triển du lịch sinh thái ở vùng Tây Nguyên là rất lớn và kết quả đạt được trong thời gian qua của Vùng là do các địa phương đã có sự liên kết với nhau tạo nên các sản phẩm du lịch đặc sắc, độc đáo hấp dẫn của các địa phương Tây Nguyên đến với du khách.

2. Nội dung liên kết phát triển bền vững du lịch sinh thái vùng Tây Nguyên

Một là, về cơ chế, chính sách liên quan đến phát triển du lịch sinh thái ở vùng Tây Nguyên

Trong những năm gần đây Chính phủ, các địa phương ban hành Nghị định, Quyết định, Đề án đã đề ra các chính sách phát triển du lịch nói chung và du lịch sinh thái (DLST) nói riêng³. Các địa phương vùng Tây Nguyên đã xây dựng các chương trình hành động cụ thể, triển khai thực hiện nội dung về liên kết vùng, đồng thời tạo lập không gian tổng thể thống nhất toàn vùng để cùng phát triển, nâng cao sức cạnh tranh thực hiện hội nhập kinh tế toàn cầu. Năm 2023 tại thành phố Nha Trang, tỉnh Khánh Hòa, Sở Du lịch Khánh Hòa phối hợp Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Đắk Lắk tổ chức “Hội nghị hợp tác phát triển du lịch giữa hai tỉnh Khánh Hòa và Đắk Lắk giai đoạn 2023 - 2025” và trao Biên bản Thỏa thuận hợp tác liên kết phát triển du lịch giữa Sở Du lịch Khánh Hòa và Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Đắk Lắk. Đây là cơ hội để 2 tỉnh Khánh Hòa và tỉnh Đắk Lắk thu hút các doanh nghiệp, nhà đầu tư trong phát triển chuỗi giá trị và giao lưu, trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm về các chính sách hợp tác, kết nối, xây dựng các tour tuyến, liên kết điểm đến. Ngoài ra, tỉnh vùng Tây Nguyên thực hiện chương trình ký kết hợp tác giữa Hiệp hội Du lịch, các doanh nghiệp kinh doanh du lịch từ thành phố Hồ Chí Minh, thành phố Hà Nội với các Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch các tỉnh vùng Tây Nguyên.

Hai là, đa dạng sản phẩm du lịch gắn với đặc trưng của toàn Vùng

Thực hiện liên kết phát triển DLST theo nguyên tắc “Tự nguyện, bình đẳng, hiệu quả và cùng có lợi”

tập trung ở ba tuyến chính Lâm Đồng - Đà Nẵng; Quảng Ngãi - Bình Định - Phú Yên; Khánh Hòa - Ninh Thuận - Bình Thuận - Lâm Đồng nhằm khai thác các di sản thế giới và danh lam thắng cảnh của núi rừng gắn với biển đảo, đem lại hiệu quả kinh tế cho từng địa phương. Thời gian qua đã thực hiện chương trình liên kết từ “Con đường di sản miền Trung”, “Con đường xanh Tây Nguyên”; tour du lịch Caravan qua cửa khẩu các tỉnh Tây Nguyên đến với thị trường Campuchia, Đông Bắc Thái Lan; tour du lịch đường biển với các nước Đông Nam Á, châu Á - Thái Bình Dương và các nước trên thế giới. Các hình thức đó đã tạo nên nhiều tour, tuyến du lịch hấp dẫn du khách trong và ngoài nước đến với các địa phương có tầm chiến lược, nhằm định hướng hợp tác, liên kết phát triển du lịch đem lại lợi ích kinh tế cho ngành du lịch của Tây Nguyên.

Đặc biệt, đối với tỉnh Lâm Đồng đã và đang thực hiện nhiều chương trình liên kết, hợp tác phát triển du lịch giữa tỉnh với các địa phương trong và ngoài vùng Tây Nguyên (Lâm Đồng - Khánh Hòa; Lâm Đồng - Thành phố Hồ Chí Minh - Bình Thuận; Lâm Đồng - Kiên Giang; Lâm Đồng - Đồng Nai; Lâm Đồng - Quảng Bình, Lâm Đồng - Nghệ An, Lâm Đồng - Ninh Thuận...). Từ các chương trình này tiếp tục quảng bá thương hiệu *Đà Lạt - kết tinh kỳ diệu từ đất lành*, theo hướng kết nối, chia sẻ đa dạng sản phẩm du lịch (du lịch sinh thái, du lịch tâm linh, du lịch canh nông, du lịch hội nghị hội thảo, du lịch khoa học, du lịch giáo dục, du lịch giải trí và du lịch thể thao...) đến du khách trong nước và quốc tế.

Tỉnh Đắk Lắk tổ chức hợp tác, liên kết phát triển du lịch với các tỉnh nội vùng (Lâm Đồng, Kon Tum, Gia Lai) và các tỉnh, thành phố ngoại vùng (Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Đà Nẵng, Bà Rịa - Vũng Tàu, Phú Yên, Bình Định, Quảng Nam, Quảng Ngãi, Thừa Thiên Huế, Hà Tĩnh, Quảng Ninh). Tỉnh Gia Lai cũng có các chương trình hợp tác ngoại vùng (Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Phú Yên, Bình Định) và hợp tác với các tỉnh nội vùng (Kon Tum, Đắk Lắk). Năm 2022 - 2023 các địa phương trong Vùng đã tổ chức nhiều chương trình kết nối với các thành phố lớn như Hà Nội, TP. Hồ Chí Minh, Đà Nẵng, Cần Thơ, Hải Phòng tạo thành những tour du lịch hấp dẫn cho du khách khi khám

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh phối hợp với Tỉnh ủy Gia Lai tổ chức Hội thảo “Phát triển bền vững du lịch văn hóa và du lịch sinh thái vùng Tây Nguyên trong giai đoạn hiện nay” (Ảnh: TL).

phá núi rừng Tây Nguyên hùng vĩ. Gần đây, Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch tỉnh Đắk Lắk phối hợp với Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch tỉnh Bình Thuận tổ chức chương trình biểu diễn giao lưu nghệ thuật chủ đề *Hội tụ rừng và biển* nhằm quảng bá văn hóa cồng chiêng và âm nhạc Tây Nguyên đến với du khách và người dân Bình Thuận.

Tỉnh Kon Tum tham gia hội chợ VITM Đà Nẵng đã tổ chức gian hàng quảng bá, giới thiệu tới du khách tiềm năng, những hình ảnh du lịch hấp dẫn, nét văn hóa truyền thống đặc sắc thông qua các loại ấn phẩm, tờ rơi, tập gấp du lịch... kết hợp quảng bá thương hiệu Sâm Ngọc Linh Tu-Mơ-Rông, thảo dược Tây Nguyên, thịt hun khói Măng Đen và cung cấp các thông tin, sản phẩm du lịch, nghe và trải nghiệm các loại nhạc cụ dân tộc truyền thống của nghệ nhân dân tộc Gia Rai tại gian hàng. Trong năm 2022, tỉnh Kon Tum đã tổ chức *Phiên chợ Sâm Ngọc Linh* gắn với du lịch khám phá, trải nghiệm với sự tham gia của 38 doanh nghiệp, hợp tác xã, các hộ cá nhân trong và ngoài tỉnh bao gồm 46 gian hàng tương ứng với 158 sản phẩm. Phiên chợ đã tạo được hiệu ứng tốt thu hút hàng nghìn lượt khách đến tham quan, mua sắm, trong đó có hơn 1.000 du khách cả 7 đoàn Caravan các tỉnh

trong nước và 3 đoàn khách quốc tế gồm Vương quốc Campuchia, Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào và Palestine đến mua sắm; tham quan trải nghiệm vườn sâm Ngọc Linh với tổng doanh thu bán hàng hóa trực tiếp đạt hơn 30 tỷ đồng, trực tuyến gần 200 triệu đồng⁴.

Đặc biệt, hàng năm các địa phương đã liên kết tổ chức các lễ hội như Lễ hội cồng chiêng được tổ chức luân phiên ở 5 tỉnh Tây Nguyên đây là một trong những lễ hội lớn và nổi tiếng đã được UNESCO công nhận là *Di sản truyền khẩu và văn hóa phi vật thể nhân loại*; Lễ hội đua voi thường được tổ chức vào tháng 3 hàng năm và kéo dài trong 3 ngày, tại Bản Đôn, xã Krông Na, huyện Buôn Đôn, tỉnh Đắk Lắk; Lễ hội Xuân Tây Nguyên có thời gian tương đối dài (khoảng từ 2 đến 3 tháng) và được bắt đầu từ ngày đưa lúa vào kho đến ngày tiếng sấm đầu mùa vang lên; Lễ mừng cơm mới (lễ mừng lúa mới), hay còn gọi là Tết cơm mới (Tết Hạ Nguyên), một buổi lễ mừng được tổ chức vào mùa xuân hàng năm, khắp các buôn làng Tây Nguyên⁵.

Ba là, tổ chức xúc tiến, quảng bá các sản phẩm du lịch của vùng Tây Nguyên đến với du khách trong và ngoài nước

Có thể nói sau hai năm chịu ảnh hưởng bởi đại dịch Covid-19, công tác tổ chức xúc tiến, quảng bá sản phẩm du lịch Tây Nguyên thực hiện mạnh mẽ và đã xây dựng nhiều chương trình nâng cao chất lượng hình ảnh du lịch đặc sắc của Vùng. Công tác quảng bá được thực hiện qua các lễ hội truyền thống, Festival Văn hóa Công chiêng Tây Nguyên, các tour, các chương trình, các hội chợ triển lãm, ấn phẩm du lịch, tờ rơi, tập gấp thông qua mạng truyền thông, trang website du lịch địa phương, internet, báo chí...

Cùng với các chiến lược, kế hoạch, chương trình, trung tâm xúc tiến du lịch của các địa phương còn phối hợp với sở, ngành liên quan để xây dựng chuyên mục du lịch trên Đài Phát thanh và Truyền hình các tỉnh; tăng cường nâng cao chất lượng và thời lượng tuyên truyền, quảng bá về du lịch (các điểm đến, các loại hình du lịch...) trên các phương tiện thông tin đại chúng của các cơ quan báo chí địa phương, trung ương, ngành và các tỉnh thành khác đặt văn phòng đại diện.

Đồng thời, thường xuyên cập nhật tư liệu, hình ảnh, phim quảng bá du lịch... trên các trang web du lịch của các tỉnh, liên kết với các trang thông tin điện tử của các tỉnh, thành phố trên cả nước để chia sẻ và quảng bá du lịch giữa các địa phương với nhau; khai thác hiệu ứng quảng bá, tuyên truyền trên các phương tiện thông tin đại chúng và mạng xã hội. Đặc biệt, thông qua các hội nghị, hội thảo, hội chợ trong và ngoài nước, tổ chức các đoàn đi công tác nước ngoài, đoàn khảo sát liên kết phát triển du lịch giữa các tỉnh Tây Nguyên và các tỉnh, các khách sạn lớn trên cả nước, nhà hàng, khu - điểm du lịch, sân bay... để quảng bá sản phẩm du lịch của từng tỉnh trong Vùng và tiếp cận với du khách, nhà đầu tư, các hãng lữ hành lớn để liên kết phát triển. Trong năm 2022, 2023, Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch của các địa phương tổ chức nhiều chương trình, sự kiện như *Tuần lễ Vàng Du lịch Lâm Đồng*; tỉnh Kon Tum *Trải nghiệm văn hóa - Khám phá thiên nhiên* phát triển du lịch khu vực tam giác phát triển Campuchia - Lào - Việt Nam; Lễ hội cà phê *Buôn Ma Thuột - Điểm đến của cà phê thế giới* với chuỗi sự kiện lễ hội đường phố, cuộc thi video giới thiệu về cà phê Buôn Ma

Thuột; Gia Lai tổ chức tuần Văn hóa - Du lịch *Gia Lai - Những sắc màu văn hóa, Tuần lễ Hoa Dã Quỳ - Núi lửa Chư Đăng Ya; Liên hoan văn hóa công chiêng*, Giải chạy *Gia Lai City Trail 2023 - Giấc mơ đại ngàn* đã thu hút hơn 1.300 nghệ nhân của 5 tỉnh Tây Nguyên; với hơn 200 gian hàng trưng bày sản phẩm⁶.

Bốn là, phát triển hạ tầng giao thông liên vùng

Trên cơ sở quy hoạch vùng Tây Nguyên đã được Chính phủ phê duyệt năm 2014 nên trong thời gian qua đã thu hút được nguồn vốn từ trung ương, các dự án, Chương trình mục tiêu quốc gia đầu tư xây dựng hạ tầng giao thông giữa các tỉnh trong vùng với các vùng khác. Vì vậy, các tuyến DLST đã được hình thành và đang khai thác dựa trên các tuyến đường giao thông như tuyến đường huyết mạch Hồ Chí Minh - Quốc lộ 14 kết nối các tỉnh Tây Nguyên bắt đầu từ Kon Tum và kết thúc tại Bình Phước, dài 663 km tuyến đường này có những đóng góp quan trọng trong phát triển du lịch khi kết nối Tây Nguyên với hai trung tâm kinh tế ở hai đầu là TP.HCM và Đà Nẵng. Song song với Quốc lộ 1A ở phía Đông, tuyến đường Hồ Chí Minh ở phía Tây góp phần không nhỏ trong trục xương sống Bắc - Nam, tạo thế phát triển hệ thống đường ngang, trục hành lang Đông Tây, đường Xuyên Á kết nối thông thương với các nước láng giềng. Cùng với đó đoạn Quốc lộ 26 nối Khánh Hòa với Đắk Lắk, Quốc lộ 29 kết nối Phú Yên với Đắk Lắk, và Gia Lai - Bình Định cũng được kết nối thông qua Quốc lộ 19. Đường Quốc lộ 24 từ tỉnh Kon Tum đi đến các tỉnh phía Bắc Tây Nguyên, các khu công nghiệp Dung Quất, các trung tâm kinh tế, các cảng biển lớn tại Đà Nẵng, Quảng Ngãi, Bình Định sẽ tiếp tục nâng cấp và cải tạo trong tương lai sẽ hứa hẹn nhiều thay đổi tích cực phát triển du lịch khu vực Tây Nguyên. Các dự án cao tốc kết nối liên vùng dự kiến triển khai như cao tốc Buôn Ma Thuột - Khánh Hòa, Dầu Giây - Liên Khương, Đắk Nông - Bình Phước... Ngoài ra, còn có sân bay Buôn Ma Thuột, sân bay Liên Khương, sân bay Pleiku sẽ kết nối cùng khách du lịch trong nước và quốc tế đến với khu vực Tây Nguyên⁷.

Năm là, phát triển nguồn nhân lực du lịch trong Vùng
Ngành du lịch được xem là một ngành kinh tế

quan trọng với lượng khách du lịch tăng nhanh nên nhân lực của ngành du lịch các tỉnh trong Vùng cũng tăng lên tương ứng. Vì vậy, liên kết vùng trong việc đào tạo phát triển nguồn nhân lực nhằm đáp ứng nhu cầu đó của các doanh nghiệp du lịch là hết sức cần thiết. Tính đến nay, vùng Tây Nguyên hệ thống cơ sở đào tạo du lịch ngày càng được mở rộng, có 6 trường đại học (trong đó có 4 đại học đào tạo chuyên ngành du lịch: Đại học Tây Nguyên, Đại học Đà Lạt, Đại học Kinh tế Đà Nẵng phân hiệu Kon Tum, Đại học Quy Nhơn, Đại học Nha Trang...) và hệ thống trường cao đẳng của từng địa phương. Do đó, việc liên kết Vùng đối với đào tạo, phát triển nhân lực du lịch của các tỉnh trong Vùng là vô cùng cần thiết đã đáp ứng được cơ bản nhu cầu thị trường. Tuy nhiên, sự liên kết về phát triển đào tạo của các bên tham gia trong Vùng chưa tích cực vẫn còn tình trạng mạnh ai người làm, hệ thống cơ sở đào tạo nghề du lịch ở khu vực còn nhiều hạn chế, thống nhất chương trình, giáo trình đào tạo và chuẩn hóa đội ngũ giáo viên⁸.

Sáu là, bảo vệ môi trường và ứng phó với biến đổi khí hậu

Tây Nguyên là vùng có tiềm năng về phát triển DLST gắn với mô hình sinh thái rừng núi, sông hồ, di sản văn hóa... Trong những năm gần đây, hệ thống chính sách, pháp luật về bảo vệ môi trường, các công ước quốc tế liên quan đến quản lý tài nguyên - môi trường. Đặc biệt là nhận thức và sự cộng tác của người dân đến vấn đề bảo tồn, phát triển hệ sinh thái động, thực vật quý hiếm, di sản văn hóa (Cồng Chiêng) được thể hiện rất rõ nét thông qua các mô hình DLST được lan tỏa trong Vùng.

3. Kết luận

Tây Nguyên là vùng có nhiều tiềm năng và thế mạnh để phát triển DLST với nhiều sản phẩm du lịch nghỉ dưỡng, khám phá, trải nghiệm vẻ đẹp hoang sơ, hùng vĩ của của núi rừng nơi đây. Trong thời gian qua, liên kết vùng phát triển DLST đã và đang ngày càng đóng vai trò quan trọng đối với phát triển kinh tế - xã hội, góp phần vào việc thay đổi cơ cấu kinh tế, thu hút đầu tư và thúc đẩy phát triển hạ tầng giao thông trong vùng ngày càng hiện đại, tạo nguồn thu cho ngân sách địa phương, thực hiện chính sách xóa đói giảm nghèo, tạo việc làm và tăng

thu nhập cho người lao động ở khu vực nông thôn ở vùng Tây Nguyên.

1. Năm 2022, các tỉnh vùng Tây Nguyên đón gần 8 triệu lượt khách, trong đó 160.000 lượt khách quốc tế và lượng khách tập trung chủ yếu ở tỉnh Lâm Đồng đạt hơn 7 triệu lượt khách, tăng 340% so với năm 2021; với 150.000 khách quốc tế, tăng 300% so cùng kỳ năm 2021, <https://baochinhphu.vn/du-lich-tay-nguyen-tiem-nan-g-can-duoc-danh-thuc-102221118175227345.htm>.
2. Tổng hợp số liệu từ các báo: <https://tapchitaichinh.vn/doanh-thu-tu-hoat-dong-du-lich-cua-dak-nong-nam-2023-uoc-dat-160-ty-dong.html>; <https://daklak.gov.vn/-/ak-lak-on-hon-1-16-trieu-luot-du-khach-trong-nam-2023>; <https://baolamdong.vn/du-lich/202401/nhung-dau-an-du-lich-lam-dong-nam-2023-d2e2c29/>; <https://bvhttdl.gov.vn/gia-lai-tong-thu-du-lich-nam-2023-uoc-dat-750-ty-dong-20231127154620158.htm>; <https://bvhttdl.gov.vn/dau-an-nganh-van-hoa-the-thao-va-du-lich-tinh-kon-tum-nam-2023-20240102142314519.htm>.
3. Quyết định 2162/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ, về Phê duyệt *Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch vùng Tây Nguyên đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030*, Hà Nội ngày 11-11-2013; Nghị quyết số 07-NQ/TU của Tỉnh ủy Lâm Đồng *Về phát triển du lịch chất lượng cao giai đoạn 2016 - 2020, định hướng đến năm 2025 trên địa bàn tỉnh Lâm Đồng*, ngày 16-11-2016; Chương trình số 43-CTr/TU của Tỉnh ủy Gia Lai về *Thực hiện nghị quyết số 08-NQ/TW, ngày 16-01-2017 của Bộ Chính trị về phát triển du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn*, ngày 26-6-2017; Đề án 08-ĐA/TU của Tỉnh ủy Đắk Lắk về *Phát triển du lịch tỉnh Đắk Lắk giai đoạn 2021 - 2025 và định hướng đến năm 2030*, ngày 8-4-2022.
4. UBND huyện Tu-Mơ-Rông, Số 25/BC-UBND, ngày 18-01-2023, Báo cáo tình hình triển khai thực hiện *Nghị quyết số 25/2021/QH15 của Quốc hội về phê duyệt chủ trương đầu tư Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2021 - 2025, năm 2022 trên địa bàn huyện Tu-Mơ-Rông*.
5. Chương trình số 43-CTr/TU của Tỉnh ủy Gia Lai về *Thực hiện nghị quyết số 08-NQ/TW, ngày 16-01-2017 của Bộ Chính trị về phát triển du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn*, ngày 26-6-2017.
6. <https://baolamdong.vn/du-lich/202401/nhung-dau-an-du-lich-lam-dong-nam-2023-d2e2c29/>
7. <https://daklak.gov.vn/-/ak-lak-on-hon-1-16-trieu-luot-du-khach-trong-nam-2023>.
8. Quyết định 2162/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ về phê duyệt *Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch vùng Tây Nguyên đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030*, Hà Nội ngày 11-11-2013.

